

۱۰۵۴۹۳
۸۷/۱۱/۲۱

به نام خدا

۱۰۶۳۱۸

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده اقتصاد

۸۷۱۱/۱۰۵۴۹۳
۸۷۱۱/۲۱

به نام خدا

پایان نامه کارشناسی ارشد

عنوان پایان نامه

راهکارهای مدیریت درآمدهای نفتی

استاد راهنما

دکتر بهروز هادی زنوز

استاد مشاور

دکتر محمود ختایی

نگارنده

آمنه حسینی

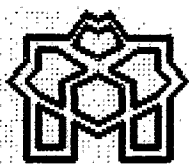
آبان ماه ۱۳۸۷

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

۱۳۸۷ / ۱۰ / ۲۹

۱۰۶۳۱۸

بسمه تعالی

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده اقتصاد

ارزشیابی پایان نامه تحصیلی کارشناسی ارشد

جلسه نهائی دفاعیه پایان نامه خانم آمنه حسینی دانشجوی کارشناسی ارشد

رشته: توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی

تحت عنوان:

« راهکارهای مدیریت درآمدهای نفتی »

در تاریخ ۸۷/۸/۱۴ با حضور امضاء کنندگان زیر انجام و با درجه عالی و نمره ۱۸/۷۵ مورد

تصویب قرار گرفت.

اعضاء هیأت داوران:

۱- استاد راهنما و عضو هیأت داوران: آقای دکتر زرنوز

۲- استاد مشاور و عضو هیأت داوران: آقای دکتر ختایی

۳- نماینده تحصیلات تکمیلی و عضو هیأت داوران: آقای دکتر شاکری

۴- عضو هیأت داوران: آقای دکتر شاکری

تقدیم به همسرم به خاطر تمام تشویق‌هایش

و

تقدیم به پدر و مادرم به خاطر صبرشان

چکیده

ثروت نفت متعلق به تمام نسل ها است و بدلیل پایان پذیر بودن این ثروت، عدالت بین نسلی ایجاب می کند که کلیه نسلها به یک میزان از این ثروت بهره مند شوند. برای رسیدن به این منظور باید بخشی از این درآمدها برای نسل آینده پس انداز شود و بخشی نیز برای نسل فعلی به مصرف برسد. هدف این بررسی مشخص کردن میزان مصرف بهینه و میزان پس انداز است. در این بررسی الگوی بهینه مصرف درآمدهای نفت بیان شده است و بر اساس نتایج بدست آمده از الگو میزان پس انداز و مصرف درآمدهای نفت طی سالهای ۱۵۰۰-۱۳۸۶ پیش بینی شده است. این الگو بر اساس حداکثرسازی تابع مطلوبیت بین دوره ای مصرف کننده قرار دارد و به موجب آن باید رفتار بین دوره ای مصرف و پس انداز درآمدهای نفتی به نحوی تنظیم شود که مجموع ثروت سرانه نفتی و مالی افراد جامعه در طول زمان ثابت باقی بماند. یافته های الگو نشان می دهد ارزش تنزیل شده کنونی (بر اساس میانگین قیمت های واقعی نفت طی سالهای ۲۰۰۷-۱۹۹۸ (بر اساس دلار سال ۲۰۰۷)) ثروت نفتی، ۱۵۸۶،۳۶ میلیارد دلار است و سرانه مصرف عمومی (دلار برای هر نفر) با در نظر گرفتن نرخ رشد جمعیت در جدول ذیل آمده است.

۱۴۳۶-	۱۴۲۶-۱۴۳۵	۱۴۱۶-۱۴۲۵	۱۴۰۶-۱۴۱۵	۱۳۹۶-۱۴۰۵	۱۳۸۶-۱۳۹۵	
۶۴۲،۵۴	۶۲۰،۳۹	۵۹۸،۲۳	۵۷۶،۰۷	۵۵۳،۹۲	۵۳۱،۷۶	سرانه مصرف عمومی (دلار)

به عبارت دیگر برای بعد از سال ۱۴۴۰ (سال پایان یافتن ذخایر) سطح سرانه مصرف حفظ می شود.

در پایان نیز پیشنهاد تشکیل صندوق نفت بیان شده است و برای نشان دادن ضرورت تشکیل صندوق نفت پیامدهای منفی اقتصاد نفتی تحت عنوان بیماری های اقتصاد نفتی (دولت افزونه ای، نفرین منابع و نوسانات اقتصادی) و نیز آثار منفی شوک های نفت بر اقتصاد ایران اشاره شده است. و نیز نشان داده شده است که ایجاد حساب ذخیره ارزی اگرچه در راستای حل این معضلات شکل گرفت اما اهداف اولیه آن محقق نشد. در فصل آخر نیز توضیحی در رابطه با صندوق پیشنهادی آمده است.

واژگان مهم: ذخایر پایان پذیر، درآمدهای نفتی، حساب ذخیره ارزی، صندوق نفتی، الگوی بهینه

صفحه	فهرست مطالب
۱	مقدمه
	فصل اول: طرح تحقیق
۴	۱-۱- مقدمه
۴	۲-۱- بیان مسئله
۶	۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق
۷	۴-۱- فرضیه‌ها و سوالات تحقیق
۸	۵-۱- مروری بر ادبیات تحقیق
۸	۱-۵-۱- مطالعات تجربی انجام گرفته در خارج
۱۱	۲-۵-۱- مطالعات تجربی انجام گرفته در داخل
۱۲	۶-۱- روش تحقیق
۱۲	۷-۱- محدودیت‌های تحقیق
	فصل دوم: چارچوب نظری
۱۵	۱-۲- مقدمه
۱۵	۲-۲- طبقه‌بندی منابع طبیعی بر اساس قابلیت تجدید
۱۵	۱-۲-۲- منابع پایان پذیر
۱۶	۲-۲-۲- منابع تجدیدپذیر
۱۷	۳-۲- دیدگاه اقتصاددانان درباره پایان پذیری منابع
۱۸	۱-۳-۲- قاعده هتلینگ در مورد صنعت استخراج منبع پایان پذیر
	فصل سوم: سیاست مالی دولت و چگونگی مصرف درآمدهای نفتی
۲۶	۱-۳- مقدمه
۲۶	۲-۳- نفت و مالکیت دولت
۲۸	۳-۳- رابطه مالی دولت و شرکت ملی نفت ایران
۳۵	۴-۳- روند استفاده از درآمدهای نفتی
۳۸	۵-۳- میزان تولید و صادرات نفت خام
۴۰	۶-۳- نفت و یارانه‌های انرژی
۴۳	۷-۳- بیماری‌های اقتصادهای نفتی
۴۳	۱-۷-۳- نفرین منابع
۴۶	۲-۷-۳- دولت افزونه‌ای
۴۸	۸-۳- نوسانات اقتصادی
۴۹	۱-۸-۳- نفت و تورم
۵۳	۲-۸-۳- نفت و بودجه‌های جاری و عمرانی
۵۷	۹-۳- نفت و حساب ذخیره ارزی
۵۸	۱-۹-۳- اهداف دولت از ایجاد حساب ذخیره ارزی
۵۹	۲-۹-۳- منابع ورودی و مصارف حساب ذخیره ارزی
۶۰	۳-۹-۳- عملکرد حساب ذخیره ارزی

فصل چهارم: سیاست مالی درازمدت و مصرف بهینه درآمدهای نفتی

۶۸	۱-۴- مقدمه
۶۸	۲-۴- روش شناسی
۶۸	۱-۲-۴- موردکاوی
۶۹	۲-۲-۴- مدل سازی
۷۱	۳-۴- مفروضات مدل
۷۲	۱-۳-۴- میزان ذخایر و نرخ استخراج
۷۴	۲-۳-۴- روند قیمتها
۷۵	۳-۳-۴- میانگین هزینه تولید نفت خام
۷۵	۴-۳-۴- میزان جمعیت
۷۷	۵-۳-۴- نرخ بهره
۷۷	۴-۴- برآورد مدل
۸۰	۱-۴-۴- تحلیل پیرامون خط مبنا
۸۲	۲-۴-۴- برآورد مدل بر اساس قیمتهای سال ۲۰۰۸
۸۳	۵-۴- جمع بندی و نتیجه گیری

فصل پنجم: نگاهی به تجربه کشورها

۸۵	۱-۵- مقدمه
۸۵	۲-۵- اهداف صندوق های نفتی
۸۸	۳-۵- مشکلات ناشی از تغییر قیمت نفت
۸۸	۴-۵- نقایص صندوق های نفتی
۸۹	۵-۵- تجربه کشورها
۸۹	۱-۵-۵- صندوق دائمی آلاسکا
۹۵	۲-۵-۵- صندوق آلبرتا
۱۰۱	۳-۵-۵- صندوق نروژ
۱۰۵	۴-۵-۵- صندوق های نفتی کشور کویت
۱۰۸	۶-۵- جمع بندی و نتیجه گیری

فصل ششم: جمع بندی و نتیجه گیری

۱۱۱	۱-۶- جمع بندی و نتیجه گیری
۱۱۲	۲-۶- پیشنهاد تشکیل صندوق نفتی

توجه به رفاه بین نسلی از مبانی اصلی توسعه پایدار است و این امر در کشورهای دارای منابع طبیعی به این معنی است که ثروت نفت به همه نسلها تعلق دارد و این کشورها در بهره‌برداری از این منابع باید رفاه بین نسلی را مورد توجه قرار دهند و هر نسلی ضمن استفاده از این ثروت باید حقوق نسل بعد و نسلهای بعدی را در نظر بگیرد. این تحقیق در تلاش برای یافتن راهی به منظور مدیریت و استفاده بهینه درآمدهای نفتی است. چرا که این درآمدها در طول ۱۰۰ سال گذشته علیرغم نقش مثبت آن در رشد و توسعه و افزایش رفاه عمومی، آثار مخربی نیز بر ساختار اقتصاد ایران داشته است و همواره این سوال که شیوه بهینه استفاده از درآمدهای نفتی چیست مطرح بوده است. این تحقیق بدنبال یافتن پاسخی برای این سوال است و با استفاده از چارچوب راهبردی مالی متمرکز بر مدیریت بهینه منابع نفتی، تامین رفاه بین نسلی مورد توجه قرار گرفته است. از اهداف این مدل تجهیز پس اندازها برای رویارویی با نیازهای مالی آینده و نیز ایجاد تراز بهینه بین مصرف و پس انداز با هدف رفاه یکسان برای نسل حاضر و نسلهای آینده است.

هدف مدل آن است که منافع تنزیل شده همه نسلها به حداکثر برسد و برای رسیدن به سیاست بهینه یک راه ثابت برای مصرف بهینه انتخاب شود و در سالهای اتمام ذخایر نفت این سطح مصرف سرانه بتواند از طریق سرمایه‌گذاری ثروت نفتی حفظ شود.

نوشته پیش‌رو در مجموع از پنج فصل تشکیل شده است. فصل اول به بحثهای مقدماتی اختصاص دارد و اهمیت و ضرورت تحقیق در این زمینه بیان شده است. در فصل دوم-مبانی نظری مربوط به منابع پایان‌پذیر و نحوه استفاده از این منابع بیان شده است. فصل سوم به جنبه‌های مختلف تاثیر درآمد نفت بر اقتصاد ایران و مطالعه کارکرد حساب ذخیره ارزی اختصاص دارد. در فصل چهارم تلاش شده است تا بر اساس مدل‌های ریاضی بهینه‌سازی، استراتژی‌های اساسی بخش نفت به صورت

کمی شبیه‌سازی شود. و در فصل آخر نیز به مطالعه تطبیقی صندوق‌های نفتی کشورهای نروژ و کویت و نیز ایالات آلاسکا و آلبرتا پرداخته است.

فصل اول

طرح تحقیق

۱-۱- مقدمه

در این فصل ابتدا در چارچوب بیان مسئله کلیاتی در ارتباط با وضعیت نفت ایران بیان شده است و در ادامه اهمیت و ضرورت تحقیق آورده شده و ادبیات مربوطه و کارهای صورت گرفته در این مورد بیان شده است.

۱-۲- بیان مسئله

یکصد سال از استخراج نفت در ایران سپری شده است و در این مدت (۱۹۱۳-۲۰۰۷) جمعا ۶۱،۳ میلیارد بشکه نفت تولید شده است. در دوره بعد از تاسیس اوپک در سال ۱۹۶۰، ایران جمعا ۵۷،۵ میلیارد بشکه نفت تولید کرده که از این میزان ۴۳،۳ میلیارد بشکه صادر نموده است و بقیه به مصرف داخلی اختصاص یافته است. این در حالیست که در دوره بعد از انقلاب ۳۱،۷ میلیارد بشکه تولید و ۲۱،۶ میلیارد بشکه نیز صادرات داشته‌ایم. ایران دومین تولید کننده عمده اوپک است و ذخایر اثبات شده نفت آن ۱۳۷،۵ میلیارد بشکه است، که این میزان حدودا ۱۱،۴ درصد جمع ذخایر جهان است و ایران را پس از عربستان سعودی در جایگاه دوم قرار می دهد.^۱

بررسی روند قیمت‌های نفت نشان می‌دهد در سالهای اخیر ظرف مدت کمتر از هفت سال، قیمت نفت بیش از شش برابر شده و بزرگترین افزایش‌ها طی دو سال گذشته اتفاق افتاده است. اگر قیمت نفت در همین حدود باقی بماند کشور با منابع ارزی قابل ملاحظه‌ای مواجه خواهد شد. رفتار عقلایی اقتصادی فروش سرمایه‌های طبیعی به منظور تامین مخارج جاری را جایز نمی‌داند به خصوص آنکه این سرمایه‌ها و منابع زیر زمینی، فقط متعلق به نسل حاضر نیست، بلکه به نسلهای آتی نیز تعلق دارد. سوال این است که آیا نسل فعلی مجاز است درآمدهای حاصل از فروش منابع طبیعی را - که ماهیت سرمایه‌ای دارد - درآمد جاری بداند و آن را صرف تامین نیازمندیهای جاری

^۱ - BP, Statistical Review of World Energy ۲۰۰۶

کند؟ قاعده استفاده بهینه از این ذخایر آن است که این درآمدها را صرف امور جاری نکرده و استفاده از این درآمدها با در نظر گرفتن رفاه نسلهای آتی صورت گیرد. اما متأسفانه به رغم شناخته شدن قاعده مصرف بهینه درآمدهای نفت، در کشور ما این قاعده رعایت نمی‌شود.

در ایران درآمدهای حاصل از نفت به خزانه دولت واریز و از طریق بودجه عمومی به مصرف هزینه‌های جاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای می‌رسد. در دوره پس از انقلاب کسری عملیاتی بودجه افزایش یافته است و این بدان معنی است که بخش بزرگتری از درآمدهای نفت صرف تامین مالی هزینه‌های جاری بودجه می‌شود. تا جایی که به مصرف انرژی در کشور مربوط است پارانه‌های پنهان انرژی در کشور بالا است و این امر منجر به استفاده بی‌رویه از ثروت بین‌نسلی نفت می‌شود.

تجربیات سالهای ۱۳۵۴ و ۱۳۵۵ که در پی افزایش درآمد صادرات نفت، میلیون‌ها دلار کالا نابود شد و هزینه توقف کشتی‌ها در بنادر کشور به ارقامی باور نکردنی رسید؛ تجربه سال ۱۳۵۸ که قیمت نفت به بشکه ای ۳۸ دلار رسید ولی رشد اقتصادی بسیار محدود بود تجربه سال ۱۳۶۲ که بالاترین رقم صادرات نفتی کشور طی سه دهه، صرف خرید کالاهای مصرفی شد؛ تجربه سال ۱۳۶۸ و کاهش درآمدهای نفتی کشور به دلیل جنگ خلیج فارس که انبوهی از بدهی خارجی را به بار آورد و به بحران سال ۱۳۷۲ انجامید؛ تجربه افزایش درآمدهای نفتی در سال ۱۳۷۵ تا رقمی بیش از ۱۹ میلیارد دلار و تجربه سقوط درآمد نفتی به کمتر از ۱۰ میلیارد دلار در سال ۱۳۷۷ نشان می‌دهند که در افت و خیزهای درآمد نفت، اقتصاد کشور نیز دستخوش نوسان‌های زیان‌بار شده است (حاجی میرزایی، ۱۳۸۲). برای مقابله با این نوسان‌ها و برای ایجاد یک جریان ثابت درآمد حاصل از صادرات نفت، برنامه سوم توسعه (۱۳۷۹-۱۳۸۳) راه‌کنار گذاشتن مبالغ ارزی مازاد و خارج از انتظار برنامه ریزان را برگزید و در ماده ۶۰ این قانون راهکار ایجاد حساب ذخیره ارزی پیش‌بینی شد. در برنامه چهارم نیز علاوه بر حفظ این حساب، پیش‌بینی شد تا پایان برنامه چهارم اتکا به این درآمدها و وابستگی بودجه دولت به این درآمدها از بین برود. به رغم این مسئله و

اهمیتی که این موضوع در اقتصاد کشور دارد، شاهد افزایش مصرف این درآمدها در بودجه دولت هستیم و برداشت از حساب ذخیره ارزی نیز راه حل ساده ای برای تامین بودجه شده است. این مسائل نحوه استفاده از درآمدهای نفتی را به یکی از مهمترین مسائل کشور بدل کرده است.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

درمورد چگونگی بهره‌گیری از درآمدهای ثروت بین نسلی نفت چند نکته اساسی درخور توجه است:

۱. از همه مهمتر این مسئله مطرح است که مصرف بهینه درآمدهای نفتی و سیاست مالی دراز مدتی که ضامن رفاه بین نسلی باشد در کشور مورد توجه قرار نگرفته است.

۲. بزرگ شدن دولت در سایه تخصیص منابع درآمدی حاصل از نفت یکی دیگر از پیامدهای اقتصاد نفتی بوده است.

۳. شوکهای قیمت نفت و تاثیر آن بر بودجه و اقتصاد کشور، آسیب پذیری اتکای بیش از حد به این منبع درآمدی را در سالهای گذشته نشان داده است.

در دوره برنامه سوم توسعه برای مقابله با دو مساله ۱ و ۲ حساب ذخیره ارزی بوجود آمد. از این طریق قانونگذار تلاش کرد دسترسی دولت به درآمدهای نفتی را محدود سازد و در جهت بهبود نظام مالیاتی کشور گام بردارد تا اتکای بودجه عمومی به درآمدهای نفتی کاهش یابد. درعین حال تلاش قانونگذار معطوف به تسطیح نوسانات ناشی از قیمت و مقدار صادرات بوده است. اما تجربه نشان داد که دولت به موازات افزایش قیمت نفت در بازارهای بین المللی اشتهای زیادی برای برداشت از حساب ذخیره ارزی و گسترش دامنه فعالیت‌های خود دارد.

تجربه دو سال اول برنامه چهارم نیز بیانگر عدم رعایت سقف‌های تعیین شده برای برداشت دولت از درآمدهای ارزی بود. نکته درخور توجه این است که مساله سوم یعنی سیاست مالی

درازمدتی که بتواند منابع پایان پذیر هیدروکربوری را بنحوی مورد استفاده قرار دهد که رفاه نسلهای آتی نیز تضمین گردد هرگز مورد عنایت برنامه ریزان و قانونگذاران نبوده است. در ماده ۶۰ قانون برنامه سوم نیز دولت مکلف به تشکیل «حساب ذخیره ارزی حاصل از درآمد نفت خام» شد تا پس انداز مازاد درآمد ارزی دولت در سال های رونق بازار به این حساب واریز شود و در سال های رکود بازار و بحران های ارزی استفاده شود اما این ماده قانونی به کرات مورد اصلاح و بازنگری قرار گرفت و عملاً اهداف مورد نظر به منظور ایجاد ثبات بودجه ای محقق نشد. دولتها به منظور حل معضلات کوتاه مدت و میان مدت اقتصادی، بخش مهمی از درآمدهای نفتی را صرف تامین مالی یارانه های مصرفی نسل حاضر کرده اند. گزارش بانک جهانی به نحوی بیانگر بی توجهی به این جنبه از مساله در ایران است.

۱-۴- فرضیه ها و سوالات تحقیق

فرضیه ها:

۱. در ایران سیاست مالی دولت در زمینه استفاده از درآمدهای نفتی با منافع بین نسلی سازگاری ندارد.

۲. نوسانات درآمدهای نفتی در دوره بعد از انقلاب موجب نوسانات اقتصادی شدید و زیانبار در اقتصاد بوده است

سوالات تحقیق:

۱. آیا سیاست مالی دولت در دوره بعد از انقلاب در زمینه استفاده از درآمدهای نفتی با منافع بین نسلی سازگاری داشته است؟

۲. آیا نوسانات درآمدهای نفتی در دوره بعد از انقلاب موجب نوسانات اقتصادی شدید و زیانبار در اقتصاد کشور شده است؟

۳. چگونه می توان از تجارب موجود در جهان در زمینه مدیریت هر چه بهتر درآمدهای نفتی

بهره گرفت؟

۱-۵- مروری بر ادبیات تحقیق

۱-۵-۱- مطالعات تجربی انجام گرفته در خارج:

• استوفر (۱۹۸۶) نحوه برخورد این کشورها با درآمدهای نفتی را تحلیل کرده است و به ارائه چارچوبی برای تبیین رفتار آنها در پس انداز یا هزینه کردن این درآمدها می پردازد. در این مقاله به تشکیل صندوق های تثبیت درآمدهای نفت در کشورهای کویت، ونزوئلا، ایالت آلاسکای آمریکا و ایالت آلبرتا در کانادا اشاره شده است.

• رابرت باکن و سیلوانا توردو (۲۰۰۶) در گزارشی با عنوان «تجرباتی درباره صندوقهای نفتی؛ ابعاد مالی و نهادی»، اطلاعاتی راجع به ایجاد، طرز کار و عملکرد ۱۲ صندوق نفتی و ۳ صندوق غیر نفتی ارائه می دهد. هدف آن مطالعه تطبیقی بر روی سوابق ایجاد این صندوقها، نحوه قانونی، جزئیات سازمان و مدیریت صندوقها و عملکرد مالی آنها است.

• جرومی (۲۰۰۵) در مقاله ای با عنوان «مدیریت رانت نفتی به منظور توسعه پایدار و کاهش فقر در آفریقا»، گزینه های مختلفی را برای مدیریت رانت نفتی پیشنهاد می کند و همچنین فشار برای ایجاد شفافیت در صنعت نفت را ضروری می داند. و رویکردی ارائه می دهد که شامل درجات مختلف توسعه ملتها، صنایع استخراجی و نحوه مدیریت آنها در ثروت نفتی است.

• انگل و والدز (۲۰۰۰) در تبیین سیاستهای بهینه در کشورهای صادر کننده نفت به سه موضوع توزیع درآمد بین نسلی، پس انداز احتیاطی و پیشگیرانه و همچنین تعدیل هزینه تاکید کرده اند. ایشان در مقاله خود با طرح یک چارچوب نظری، شرایطی را که بخش عمده درآمدهای دولت از راه درآمدهای نا مطمئن و به دست آمده از فروش منابع پایان پذیر حاصل می شود، تحلیل نموده

اند و ضمن تاکید بر توزیع بین نسلی درآمدهای حاصل از این منابع، الگویی برای تعیین سطح بهینه مخارج دولت با در نظر گرفتن قیمت‌ها، بودجه نامطمئن و هزینه‌های نامتقارن ارائه کرده اند. ایشان صندوق‌های تثبیت را به عنوان یک راه حل اساسی برای توزیع درآمد بین نسلی و ایجاد پس انداز احتیاطی، پیشنهاد و ارزیابی کرده‌اند و همچنین بر این نکته که باید هدف نهایی صندوقها تثبیت مخارج باشد و نباید آنها را فقط در حد درآمدها محدود و منحصر کرد، تصریح کرده و نتیجه گرفته اند که بایستی سیاستگذاری بهینه سیاست مالی، متضمن شکل گیری صندوق با تبیین نقشی جامع باشد.

• بانک جهانی (۲۰۰۳) در گزارشی با عنوان «اقتصاد ایران از دیدگاه بانک جهانی؛ گذار ایران در تبدیل ثروت نفت به توسعه» چارچوب مالی جدیدی برای مدیریت بهینه ثروت انرژی را مطرح می کند که در این رهیافت:

۱. نظریه مربوط به مدیریت مالی منابع تجدید نشدنی را بررسی می کند تا به سیاست درستی برای مدیریت بهینه ثروت انرژی دست یابد.

۲. برآوردی از ارزش تنزیل شده کنونی ثروت انرژی و سطح سرانه مصرف بهینه انجام می دهد.

۳. این برآورد را با گذشته تطبیق می دهد تا روشن شود که سیاستهای گذشته به چه میزان از سیاست بهینه انحراف داشته اند.

۴. همین برآورد را برای آینده به کار می برد تا به یک سیاست بهینه دست یابد و معین کند که سیاستهای جاری چقدر از این سیاست بهینه منحرف شده اند و راه هایی پیشنهاد می کند که بتوان سیاستهای جدید را اصلاح کرد تا با سیاست بهینه هماهنگ شوند.

• فاسنو (۲۰۰۰) تجارب کشورهای مختلف از جمله نروژ، شیلی، ونزوئلا، کویت، عمان و نیز ایالت آلاسکا را - که به منظور برابری بین نسلی، مدیریت تقاضا و حرکت به سمت اقتصاد رقابتی به

تاسیس صندوق اقدام نموده اند - مورد بررسی قرار داده است. وی ضمن تصریح در وجود تفاوت در اهداف، قواعد عملیات، ساختارهای نهادی و سازمان صندوق در کشورهای مختلف، بر این نکته مشترک تاکید دارد که موفقیت صندوقها با اقتدار سیاستهای مالی و الزام و تعهد کامل به آنها و در واقع، عمل بر اساس قاعده و اجتناب از مصلحت زدگی، همبستگی مستقیم دارد.

• واراک و کدی (۲۰۰۱) در یک مقایسه تطبیقی، دو صندوق آلبرتا و آلاسکا را مورد بررسی قرار داده اند. و با بیان تاریخچه هر کدام و نیز ساختار و اهداف هر یک به معرفی آنها پرداخته‌اند و در عین حال نیز این ویژگیها را مورد مقایسه قرار داده‌اند. این دو صندوق در عین شباهتهای فراوان، دارای تفاوتهای ویژه‌ای هستند و این مقاله این تفاوتها و شباهتها را نام می‌برد و به این نتیجه می‌رسد که صندوق آلاسکا در مقابل صندوق آلبرتا موفق تر عمل کرده است و بیان می‌کند که توزیع پول نفت بین ساکنین ایالت از دیدگاه خصوصی سازی حاکم سرچشمه می‌گیرد، در حالیکه نحوه مدیریت صندوق در آلبرتا بدلیل دیدگاه ملی کردن است.

• صندوق بین المللی پول (۲۰۰۱) در مقاله با عنوان «صندوق های نفتی: آیا راه حل این است؟»، با دیدی انتقادی به کشورهای دارای صندوق نفتی می‌نگرد و هدفی یکسان برای تمام این صندوق ها قائل است: کمک به دولتها برای مقابله با مشکلات پیش آمده توسط درآمدهای انبوه نفتی. و از صندوقهای تثبیت و پس انداز نام می‌برد و بیان می‌کند که اولی به منظور مقابله با ناپایداری و غیر قابل پیش بینی بودن درآمدها شکل می‌گیرد و دومی برای پس انداز بین نسلی. و معتقد است که هر دو این صندوق ها با شکست مواجه می‌شوند چرا که دولتها تمایل به افزایش مخارج خود دارند و حتی اگر از دارایی های صندوق به این منظور استفاده نکنند اقدام به افزایش بدهی برای جبران این مخارج دست می‌زنند.

۱-۵-۲- مطالعات تجربی انجام گرفته در داخل:

- دکتر حسین صادقی و داوود بهبودی (۱۳۸۳) در مقاله ای با عنوان «حساب ذخیره ارزی، مبانی، تجربه کشورها و عملکرد ایران» با تکیه بر مبانی نظری توسعه پایدار و اصول استفاده از منابع تجدید پذیر و همچنین نظریه پیشرفته پرتفوی، نظریه تبدیل سرمایه های طبیعی تجدید ناپذیر به سرمایه های روی زمین دارای بازده مستمر، را مطرح کرده و ضرورت تغییر رهیافت سنتی در خصوص درآمدهای ناشی از فروش نفت خام به رهیافت دارایی تبیین می شود. و تاسیس صندوقهای پس انداز و سرمایه را به عنوان نهادی برای اصلاح ساختار اقتصادی کشور پیشنهاد می کنند.
- دکتر مسعود کارشناس (۱۳۸۲) در کتابی با عنوان «نفت، دولت و صنعتی شدن در ایران»، چارچوب رابطه کلی میان توسعه اقتصادی و تغییرات ساختاری در اقتصاد صادر کننده نفت را از طریق سه عامل مرتبط با یکدیگر (۱- روش تامین هزینه های سرمایه گذاری، ۲- تعادل میان رشد بخشهای مختلف اقتصادی، ۳- ارتباط میان توزیع درآمد و رشد اقتصادی در ایران) به طور دقیق مورد بررسی قرار می دهد و از این طریق در صدد پاسخگویی به سوالات زیر است: آیا درآمدهای نفتی به توسعه اقتصادی کمک می کند؟ آیا با تدوین سیاستهای اقتصادی معقول و متناسب می توان این ثروت طبیعی را به ثروت اقتصادی واقعی تبدیل کرد یا اینکه بر عکس، این نوع درآمدها در عمل مانع توسعه اقتصادی می شود؟ آیا درآمدهای نفتی ایران و دیگر کشورهای صادر کننده نفت درآمدی بی دردسر برای اقتصاد بوده یا اینکه آثار منفی گوناگونی در توسعه اقتصادی داشته است؟ آیا این درآمدها رفاه و توسعه اقتصادی را پدید می آورد یا با تغییر وضع عرضه و تقاضا موانع جدیدی برای تداوم رشد اقتصادی ایجاد می کند؟

۱-۶- روش تحقیق

روش تحقیق به صورت کتابخانه‌ای، موردکاوی، بررسی تطبیقی و استفاده از یک مدل اقتصادی ارائه شده توسط بانک جهانی انجام می‌گیرد. در قسمت موردکاوی ابتدا روشهای مختلف و راهکارهای مدیریت درآمدهای نفتی بیان می‌شود که شامل تجربه ایالات آلاسکا، آلبرتا و کشور نروژ در این زمینه است. و طرز کار و عملکرد و برخورد آنها با درآمدهای نفتی مورد کند و کاو قرار می‌گیرد و با تجربه ایران در این زمینه مقایسه می‌شود سپس در قسمت بررسی مدل با استفاده از مدل بانک جهانی مصرف بهینه سرانه را محاسبه کرده و پیشنهاد ایجاد صندوق نفتی برای ایران مورد بررسی قرار می‌گیرد.

دوره زمانی بکار رفته برای این تحقیق در نشان دادن وضعیت اقتصادی ایران از سال ۱۳۸۴-۱۳۷۰ استفاده شده است و برای برآورد مدل نیز، مبدا سال ۱۳۸۶ در نظر گرفته شده است. متغیرهای بکار رفته شامل نرخ رشد جمعیت (n)، نرخ بهره (r)، نرخ تنزیل اجتماعی (α)، جمعیت پایه (۱۳۸۶) (p_1) و میزان درآمد نفتی در سال t (O_t) است. که اطلاعات و آمارهای مربوطه از طریق آمارهای منتشر شده توسط بانک مرکزی مورد استفاده قرار گرفته است و آمارهای مربوط به میزان ذخایر و استخراج نیز از سایت های اوپک و سازمان بین المللی انرژی مورد استفاده قرار گرفته است و در پایان نیز قابل ذکر است که پردازش اطلاعات مدل توسط نرم‌افزار excel انجام شده است.

۱-۷- محدودیت های تحقیق

از محدودیت‌های تحقیق تعداد فرضهای زیادی است که برای برآورد مدل در نظر گرفته شده است. چرا که اکثر این فروض بر اساس پیش بینی است و در بسیاری از موارد در بازاری مانند بازار نفت این پیش بینی ها به مراتب سخت تر است. و نیز به دلیل استفاده از آمار و ارقام بسیار و تغییر

مداوم این ارقام به علت نوسانات بازار نفت، محدودیت دسترسی به آمار و ارقام نیز از محدودیت های دیگر این تحقیق است.